

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 6 mars 2018*

”Begäran om förhandsavgörande – Bilateralt investeringsavtal som ingicks år 1991 mellan Konungariket Nederländerna och Tjeckiska och Slovakiska federativa republiken och som fortfarande är tillämpligt mellan Konungariket Nederländerna och Republiken Slovakien – Bestämmelse som gör det möjligt för en investerare från en avtalsslutande part att inleda ett förfarande vid en skiljedomstol, i händelse av en tvist med den andra avtalsslutande parten – Förenlighet med artiklarna 18, 267 och 344 FEUF – Begreppet domstol – Unionsrättens autonomi”

I mål C-284/16,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen, Tyskland) genom beslut av den 3 mars 2016, som inkom till domstolen den 23 maj 2016, i målet

Slowakische Republik

mot

Achmea BV,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden K. Lenaerts, vice ordföranden A. Tizzano (referent), avdelningsordförandena M. Ilešič, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, J. Malenovský och E. Levits samt domarna E. Juhász, A. Borg Barthet, J.-C. Bonichot, F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos, M. Vilaras och E. Regan,

generaladvokat: M. Wathelet,

justitiesekreterare: handläggaren K. Malacek,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 19 juni 2017,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Slowakische Republik, genom M. Burgstaller, solicitor, och K. Pörnbacher, Rechtsanwalt,
- Achmea BV, genom M. Leijten, D. Maláčová, H. Bälz och R. Willer, Rechtsanwälte, samt genom A. Marsman, advocaat,

* Rättegångsspråk: tyska.

- Tysklands regering, genom T. Henze, i egenskap av ombud,
- Tjeckiens regering, genom M. Smolek, J. Vláčil och M. Hedvábná, samtliga i egenskap av ombud,
- Estlands regering, genom K. Kraavi-Käerdi och N. Grünberg, båda i egenskap av ombud,
- Greklands regering, genom S. Charitaki, S. Papaioannou och G. Karipsiadis, samtliga i egenskap av ombud,
- Spaniens regering, genom S. Centeno Huerta och A. Rubio González, båda i egenskap av ombud,
- Frankrikes regering, genom D. Colas och D. Segoin, båda i egenskap av ombud,
- Italiens regering, genom G. Palmieri, i egenskap av ombud, biträdd av S. Fiorentino, avvocato dello Stato,
- Cyperns regering, genom E. Symeonidou och E. Zachariadou, båda i egenskap av ombud,
- Lettlands regering, genom I. Kucina och G. Bambāne, båda i egenskap av ombud,
- Ungerns regering, genom M.Z. Fehér och G. Koós, båda i egenskap av ombud,
- Nederländernas regering, genom M. Bulterman och J. Langer, båda i egenskap av ombud,
- Österrikes regering, genom C. Pesendorfer och M. Klamert, båda i egenskap av ombud,
- Polens regering, genom B. Majczyna, L. Bosek, R. Szczech och M. Cichomska, samtliga i egenskap av ombud,
- Rumäniens regering, genom R. H. Radu, i egenskap av ombud, biträdd av R. Mangu och E. Gane, consilieri,
- Finlands regering, genom S. Hartikainen, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom T. Maxian Rusche, J. Baquero Cruz, L. Malferrari och F. Erlbacher, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 19 september 2017 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande, följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 18, 267 och 344 FEUF.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Slowakische Republik (Republiken Slovakien) och Achmea BV angående en skiljedom av den 7 december 2012 från den skiljedomstol som föreskrivs i avtalet om främjande av och ömsesidigt skydd för investeringar mellan Konungariket Nederländerna och Tjeckiska och Slovakiska federativa republiken (nedan kallat avtalet).

Tillämpliga bestämmelser

Avtalet

3 Avtalet ingicks år 1991 och trädde i kraft den 1 januari 1992. Enligt artikel 3.1 i avtalet har de avtalsslutande parterna åtagit sig att för investeringar som görs av investerare från den andra avtalsslutande parten garantera en skälig och rättvis behandling och att inte genom oskäligen eller diskriminerande åtgärder hindra förvaltning, underhåll, utnyttjande, åtnjutande eller likvidation av sådana investeringar. Enligt artikel 4 i avtalet ska var och en av de avtalsslutande parterna garantera fri överföring av betalningar i samband med en investering, bland annat av vinster, räntor och utdelningar, utan omotiverade begränsningar och utan dröjsmål till en fritt konvertibel valuta.

4 I artikel 8 i nämnda avtal föreskrivs följande:

”1) Alla tvister mellan någon av de avtalsslutande parterna och en investerare från den andra parten som berör en investering som den sistnämnda gjort ska lösas i godo om det är möjligt.

2) De avtalsslutande parterna är överens om att en tvist som avses i punkt 1 i denna artikel ska lämnas till avgörande av en skiljedomstol om den inte har lösts i godo efter en tidsperiod på sex månader från den dag då endera parten har begärt en uppgörelse i godo.

3) Den skiljedomstol som avses ovan i punkt 2 i denna artikel ska tillsättas för varje enskilt fall på följande sätt: Var och en av parterna i tvisten ska utse en ledamot, vilka tillsammans ska utse en tredje ledamot som är medborgare i tredjeland och ska vara ordförande i skiljedomstolen. Var och en av parterna i tvisten ska utse en ledamot inom två månader från den dag då investeraren underrättat den andra avtalsslutande parten om ett beslut att hänskjuta tvisten till en skiljedomstol och ordföranden ska utses inom tre månader från samma datum.

4) Om ledamöter inte har utnämnts inom de frister som föreskrivs ovan får var och en av parterna i tvisten uppmana ordföranden vid Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut att utse de ledamöter som behövs. Om ordföranden är medborgare i en av de avtalsslutande staterna eller om han inte kan utföra denna uppgift av någon annan anledning, ska vice ordföranden utse de ledamöter som behövs. Om vice ordföranden är medborgare i en av de avtalsslutande parterna eller om inte heller han kan utföra denna uppgift, ska den äldste ledamoten i Skiljedomsinstitutet som inte är medborgare i en av de avtalsslutande parterna uppmanas att utse de ledamöter som behövs.

5) Skiljedomstolen ska fastställa sin egen arbetsordning i enlighet med skiljedsreglerna från Förenta nationernas kommission för internationell handelsrätt (Uncitral).

Skiljedomstolen ska fatta beslut särskilt, men inte uteslutande, med beaktande av

- den lagstiftning som är tillämplig i den berörda avtalsslutande parten,
- bestämmelserna i det aktuella avtalet och alla andra avtal som är relevanta mellan de avtalsslutande parterna,
- bestämmelserna i särskilda avtal avseende investeringar,
- allmänna principer i internationell rätt.

7) Skiljedomstolen fattar beslut med en majoritet av rösterna. Dess avgörande är slutgiltigt och bindande för parterna i tvisten.”

Tysk lagstiftning

- 5 Enligt 1059 § punkt 2 i Zivilprozessordnung (civilprocesslag) kan en skiljedom upphävas endast om en av de grunder för upphävande som avses i denna bestämmelse är styrkt. Bland dessa återfinns att skiljeavtalet är ogiltigt enligt den lag som parterna har kommit överens om och att erkännande eller verkställighet av skiljedomen skulle strida mot ordre public.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 6 Den 1 januari 1993 övertog Republiken Slovakien de rättigheter och skyldigheter som Tjeckiska och Slovakiska federativa republiken hade enligt avtalet. Republiken Slovakien anslöt sig till Europeiska unionen den 1 maj 2004.
- 7 I anslutning till en hälsovårdsreform öppnade Republiken Slovakien under år 2004 den slovakiska marknaden för inhemska och utländska tillhandahållare av privata sjukförsäkringar. Achmea, ett företag som tillhör en nederländsk försäkringskoncern, upprättade, efter att ha godkänts som en sjukförsäkringsinstitution, ett dotterbolag i Slovakien till vilket det tillförde kapital och genom vilket det erbjöd privat sjukförsäkringsskydd på den slovakiska marknaden.
- 8 Under år 2006 upphävde Republiken Slovakien delvis avregleringen av marknaden för privata sjukförsäkringar. I synnerhet genom en lag av den 25 oktober 2007, förbjöds utdelning av vinster av privata sjukförsäkringar. Sedan Ústavný súd Slovenskej republiky (Republiken Slovakiens författningsdomstol), genom dom av den 26 januari 2011 hade slagit fast att det förbudet stred mot den slovakiska författningen tillåter Republiken Slovakien, enligt en lag som trädde i kraft den 1 augusti 2011, på nytt utdelning av de aktuella vinsterna.
- 9 Achmea ansåg att Republiken Slovakiens lagstiftningsåtgärder hade vållat bolaget skada och inledde ett skiljeförfarande mot denna medlemsstat i oktober 2008, med tillämpning av artikel 8 i avtalet.
- 10 Eftersom Frankfurt am Main (Tyskland) valts ut som platsen för skiljeförfarandet, är tysk lag tillämplig på skiljeförfarandet i fråga.
- 11 I samband med skiljeförfarandet invände Republiken Slovakien att skiljedomstolen saknade behörighet. Republiken Slovakien gjorde gällande att artikel 8.2 i avtalet var oförenlig med unionsrätten på grund av anslutningen till unionen. Skiljedomstolen ogillade denna invändning genom skiljedom av den 26 oktober 2010. Republiken Slovakiens talan om upphävande av denna skiljedom vid de tyska domstolarna i första instans och efter överklagande har inte bifallits.
- 12 Genom skiljedom av den 7 december 2012 dömdes Republiken Slovakien att betala skadestånd till Achmea med ett belopp på 22,1 miljoner euro. Republiken Slovakien väckte talan vid Oberlandesgericht Frankfurt am Main (Regionala överdomstolen i Frankfurt am Main, Tyskland) och yrkade att skiljedomen skulle upphävas. Eftersom Oberlandesgericht Frankfurt am Main ogillade talan överklagade Republiken Slovakien det avgörandet till Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen, Tyskland).
- 13 Den hänskjutande domstolen har erinrat om att avtalet utgör ett avtal mellan medlemsstaterna efter Republiken Slovakiens anslutning till unionen den 1 maj 2004. I händelse av konflikt har unionsrätten därför företräde framför avtalet inom de områden som regleras i detsamma.
- 14 Republiken Slovakien har härvid uttryckt tvivel om att skiljedomsklausulen i artikel 8 i avtalet är förenlig med artiklarna 18, 267 och 344 FEUF. Även om den hänskjutande domstolen inte delar dessa tvivel, finner den att det, eftersom EU-domstolen ännu inte har uttalat sig i dessa frågor och eftersom

de har stor betydelse på grund av att många bilaterala investeringsavtal som innehåller motsvarande skiljedoms klausuler fortfarande är i kraft mellan medlemsstaterna, är nödvändigt att hänskjuta förevarande begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen för att avgöra det nationella målet.

- 15 För det första tvivlar den hänskjutande domstolen på att artikel 344 FEUF är tillämplig. Det framgår för det första av den bestämmelsens föremål och syfte att även om det inte tydligt framgår av ordalydelsen, avser bestämmelsen inte tvister mellan en enskild och en medlemsstat.
- 16 Vidare avser artikel 344 FEUF endast tvister om tolkning och tillämpning av fördragen. Detta är emellertid inte fallet i det nationella målet, eftersom skiljedomen av den 7 december 2012 har meddelats endast på grundval av avtalet.
- 17 Slutligen syftar artikel 344 i EUF-fördraget till att säkerställa den fördelning av befogenheter som fastställs i fördragen och därmed autonomi hos unionens rättssystem, som upprätthålls av domstolen. Artikeln är samtidigt ett specifikt uttryck för medlemsstaternas lojalitetsplikt gentemot EU-domstolen, i den mening som avses i artikel 4.3 FEU. Härav kan emellertid inte slutsatsen dras att artikel 344 FEUF utgör skydd för EU-domstolens behörighet vad gäller alla tvister i vilka unionsrätten kan tillämpas eller tolkas. Den bestämmelsen utgör i realiteten endast ett skydd för EU-domstolens exklusiva behörighet, såvitt medlemsstaterna måste använda sig av de förfaranden vid domstolen som är föreskrivna i fördragen. En sådan tvist som den som är i fråga i det nationella målet kan emellertid inte lösas i ett förfarande vid unionsdomstolarna. I fördragen föreskrivs nämligen inte något domstolsförfarande som gör det möjligt för en investerare som Achmea att vid unionsdomstolarna göra gällande en rätt till ersättning gentemot en medlemsstat enligt ett sådant bilateralt investeringsavtal som avtalet.
- 18 För det andra vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida artikel 267 FEUF utgör hinder för en sådan skiljedoms klausul som den som är i fråga i det nationella målet.
- 19 Den hänskjutande domstolen har härvid för det första betonat att skiljeförfarandet ensamt inte kan säkerställa en enhetlig tillämpning av unionsrätten som artikel 267 FEUF syftar till att säkerställa. Trots att skiljedomstolen enligt artikel 8.6 i avtalet ska iaktta unionsrätten och tillämpa den i första hand i händelse av konflikt, har den emellertid inte möjlighet att hänskjuta tolkningsfrågor till EU-domstolen, eftersom den inte kan anses utgöra en "domstol" i den mening som avses i artikel 267 FEUF.
- 20 Den hänskjutande domstolen anser vidare att en enhetlig tolkning av unionsrätten ändå kan anses vara säkerställd i förevarande mål, eftersom en nationell domstol, före verkställigheten av skiljedomen kan kontrollera att skiljedomen är förenlig med unionsrätten och vid behov får hänskjuta tolkningsfrågor till EU-domstolen. Enligt 1059 § punkt 2 led 2 b) i civilprocesslagen utgör det förhållandet att erkännande eller verkställighet av skiljedomen strider mot ordre public en del av skälen för att upphäva ett sådant avgörande. I likhet med vad EU-domstolen har slagit fast i fråga om skiljedomar i tvister mellan enskilda, kan de nationella domstolarnas behörighet att kontrollera en skiljedom i en tvist mellan en enskild och en medlemsstat med giltig verkan begränsas till överträdelser av grundläggande bestämmelser i unionsrätten. Detta bör inte innebära att en skiljedoms klausul, såsom den som är i fråga i det nationella målet, strider mot artikel 267 FEUF.
- 21 Den hänskjutande domstolen har slutligen tillagt att EU-domstolen redan har slagit fast att ett internationellt avtal, om att utanför unionens institutionella och rättsliga ram upprätta en särskild domstol som ansvarar för tolkning och tillämpning av bestämmelserna i detta avtal, är förenligt med unionsrätten om autonomi hos unionens rättsordning inte påverkas. Eftersom EU-domstolen inte har uttryckt reservationer mot att ett domstolssystem upprättas som i huvudsak syftar till att lösa tvister avseende tolkning eller tillämpning av bestämmelser i sig i det aktuella internationella avtalet i fråga och inte inverkar på behörigheten för medlemsstaternas domstolar i fråga om tolkning och tillämpning av unionsrätten eller deras befogenhet eller skyldighet att begära förhandsavgörande. Den

skiljedomstol som är i fråga i det nationella målet ska emellertid avgöra huruvida avtalets bestämmelser har åsidosatts. Den ska tolka detta mot bakgrund av unionsrätten och särskilt bestämmelserna om fri rörlighet för kapital.

- 22 För det tredje har den hänskjutande domstolen påpekat att investerare från andra medlemsstater än Konungariket Nederländerna och Republiken Slovakien, i motsats till nederländska och slovakiska investerare, inte har möjlighet att vända sig till en skiljedomstol i stället för en nationell domstol, vilket är en betydande nackdel som kan utgöra diskriminering i strid med artikel 18 FEUF. Begränsningen genom ett bilateralt avtal inom unionen som gynnar medborgare i de avtalsslutande medlemsstaterna skulle emellertid vara diskriminerande endast om medborgare i andra medlemsstater som inte åtnjuter denna fördel befinner sig i en objektivt jämförbar situation. Detta är emellertid inte fallet i det aktuella målet, eftersom den omständigheten att dessa ömsesidiga rättigheter och skyldigheter endast är tillämpliga på medborgare i en av de två avtalsslutande medlemsstaterna följer implicit av de bilaterala konventioner som ingåtts mellan dem.
- 23 Mot den bakgrunden beslutade Bundesgerichtshof (Federala högsta domstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till domstolen:

”1) Utgör artikel 344 FEUF hinder för tillämpningen av en bestämmelse i ett bilateralt investeringsskyddsavtal mellan medlemsstaterna i unionen (ett så kallat EU-internt BIT) enligt vilken en investerare i en avtalsslutande stat vid en tvist om investeringar i den andra avtalsslutande staten får inleda ett skiljeförfarande mot sistnämnda stat, när investeringsskyddsavtalet ingicks före den ena avtalsslutande statens anslutning till unionen, men skiljeförfarandet inletts först därefter?

Om den första frågan besvaras nekande:

2) Utgör artikel 267 FEUF hinder för tillämpningen av en sådan bestämmelse?

Om den första och andra frågan besvaras nekande:

3) Utgör artikel 18 första stycket FEUF under de omständigheter som anges i den första frågan hinder för en sådan bestämmelse?”

Yrkandena om återupptagande av det muntliga förfarandet

- 24 Efter det att generaladvokaten föredragit sitt förslag till avgörande den 19 september 2017, har den tjeckiska, den ungerska och den polska regeringen, genom handlingar som inkom till domstolens kansli den 3 november, respektive den 19 och den 16 oktober 2017, begärt att den muntliga delen av förfarandet ska återupptas i enlighet med artikel 83 i domstolens rättegångsregler.
- 25 Till stöd för sina yrkanden har dessa regeringar anfört att de inte instämmer i generaladvokatens förslag till avgörande.
- 26 Domstolen erinrar för det första om att det i stadgan för Europeiska unionens domstol och domstolens rättegångsregler inte föreskrivs någon möjlighet för de parter som avses i artikel 23 i den stadgan att inkomma med yttranden över generaladvokatens förslag till avgörande (dom av den 22 juni 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging m.fl., C-126/16, EU:C:2017:489, punkt 30).
- 27 För det andra ska generaladvokaten, enligt artikel 252 andra stycket FEUF, vid offentliga domstolssessioner, fullständigt opartiskt och oavhängigt, lägga fram motiverade yttranden i ärenden som enligt stadgan för domstolen kräver deras deltagande. Domstolen är inte bunden av vare sig förslaget till avgörande eller av den motivering som ligger till grund för generaladvokatens förslag. Att

en av parterna inte delar generaladvokatens synsätt i förslaget till avgörande, oavsett vilka frågor som generaladvokaten väljer att pröva, kan därför inte i sig utgöra ett tillräckligt skäl för att återuppta den muntliga delen av förfarandet (dom av den 25 oktober 2017, Polbud – Wykonawstwo, C-106/16, EU:C:2017:804, punkt 24 och där angiven rättspraxis).

- 28 I enlighet med artikel 83 i domstolens rättegångsregler får domstolen emellertid efter att ha hört generaladvokaten, när som helst, besluta att den muntliga delen av förfarandet ska återupptas, bland annat om domstolen anser att den inte har tillräcklig kännedom om omständigheterna i målet, eller om målet ska avgöras på grundval av ett argument som inte har behandlats mellan parterna (dom av den 22 juni 2017, Federatie Nederlandse Vakvereniging m.fl., C-126/16, EU:C:2017:489, punkt 33 och där angiven rättspraxis).
- 29 I förevarande mål avser emellertid de yrkanden som den tjeckiska, den ungerska och den polska regeringen har framställt endast att uttrycka att de inte är eniga med generaladvokaten i hans förslag till avgörande, men dessa regeringar har inte anfört några nya argument för hur förevarande mål ska avgöras. Domstolen finner därför, efter att ha hört generaladvokaten, att den har tillräcklig kännedom om samtliga omständigheter för att avgöra målet och att de har behandlats mellan parterna.
- 30 Mot bakgrund av vad ovan anförts ska yrkandena om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet följaktligen avslås.

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första och den andra tolkningsfrågan

- 31 Genom den första och den andra frågan, som ska prövas tillsammans, vill den hänskjutande domstolen i huvudsak få klarhet i huruvida artiklarna 267 och 344 FEUF ska tolkas så, att de utgör hinder för en sådan bestämmelse i ett internationellt avtal mellan medlemsstaterna som artikel 8 i avtalet, enligt vilken en investerare i en av dessa medlemsstater, om det uppstår en tvist om investeringar i den andra medlemsstaten, får inleda ett förfarande mot den medlemsstaten vid en skiljedomstol, vars behörighet den medlemsstaten är skyldig att godta.
- 32 För att kunna besvara dessa frågor erinrar domstolen om att enligt domstolens fasta praxis kan ett internationellt avtal inte inkräkta på den befogenhetsordning som slagits fast i fördragen och därmed inte heller på autonomi i unionens rättsordning, vars efterlevnad säkerställs av domstolen. Denna princip föreskrivs framför allt i artikel 344 FEUF, enligt vilken medlemsstaterna förbinder sig att inte lösa tvister om tolkningen eller tillämpningen av fördragen på annat sätt än som bestämts genom fördragen (yttrande 2/13 (unionens anslutning till Europakonventionen), av den 18 december 2014, EU:C:2014:2454, punkt 201 och där angiven rättspraxis).
- 33 Enligt likaledes fast rättspraxis är unionsrättens autonomi i förhållande till såväl medlemsstaternas nationella rätt som till folkrätten motiverad av unionens och unionsrättens väsentliga egenskaper, särskilt beträffande unionens konstitutionella struktur och unionsrättens beskaffenhet. Unionsrätten kännetecknas nämligen av att den härrör från en autonom källa, det vill säga fördragen, av att den har företräde framför medlemsstaternas rättsordningar och av att en rad bestämmelser som är tillämpliga på medlemsstaterna och deras medborgare har direkt effekt. Dessa väsentliga särdrag har gett upphov till ett strukturerat nätverk av principer, regler och rättsförhållanden som står i ett ömsesidigt beroendeförhållande till varandra och som är ömsesidigt förpliktande för unionen själv och dess medlemsstater liksom för medlemsstaterna sinsemellan (se, för ett liknande resonemang, yttrande 2/13 (unionens anslutning till Europakonventionen), av den 18 december 2014, EU:C:2014:2454, punkterna 165–167 och där angiven rättspraxis).

- 34 Unionsrätten bygger således på den grundläggande premissen att varje medlemsstat delar en rad gemensamma värden – som ligger till grund för unionen i enlighet med vad som anges i artikel 2 FEU – med alla andra medlemsstater och erkänner att de andra medlemsstaterna delar dessa värden med den. Denna premiss innebär och motiverar att medlemsstaterna hyser ett ömsesidigt förtroende för att dessa värden erkänns och således att den unionsrätt iakttas genom vilken de genomförs. Det är i detta sammanhang som det, bland annat enligt principen om lojalt samarbete som anges i artikel 4.3 första stycket FEU, åligger medlemsstaterna att inom sina respektive territorier svara för att unionsrätten tillämpas och iakttas och att vidta alla lämpliga åtgärder, både allmänna och särskilda, för att säkerställa att de skyldigheter som följer av fördragen eller av unionens institutioners akter fullgörs (yttrande 2/13 (unionens anslutning till Europakonventionen), av den 18 december 2014, EU:C:2014:2454, punkterna 168 och 173 och där angiven rättspraxis).
- 35 För att säkerställa att de särskilda egenskaperna och autonomin i unionens rättsordning bevaras, har ett domstolssystem införts genom fördragen som är avsett att säkerställa att unionslagstiftningen tolkas konsekvent och enhetligt (yttrande 2/13 (unionens anslutning till Europakonventionen), av den 18 december 2014, EU:C:2014:2454, punkt 174).
- 36 I samband härmed åligger det enligt artikel 19 FEU de nationella domstolarna och EU-domstolen att säkerställa att unionsrätten tillämpas fullt ut i samtliga medlemsstater och att säkerställa domstolsskyddet för enskildas rättigheter enligt unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, yttrande 1/09 (avtal om inrättande av ett enhetligt system för patenntvister) av den 8 mars 2011 (EU:C:2011:123, punkt 68 och 2/13 (unionens anslutning till Europakonventionen), av den 18 december 2014, EU:C:2014:2454, punkt 175 samt dom av den 27 februari 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 33).
- 37 Kärnan i det på så sätt utformade domstolssystemet utgörs av förfarandet för förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF som, genom att det inrättas en dialog mellan EU-domstolen och domstolarna i medlemsstaterna, syftar till att säkerställa en enhetlig tolkning av unionsrätten och därigenom göra det möjligt att säkerställa unionsrättens koherens, fulla verkan och autonomi samt slutligen den specifika karaktären hos den rättsordning som inrättats genom fördragen (se yttrande 2/13 av den 18 december 2014, EU:C:2014:2454, punkt 176 och där angiven rättspraxis).
- 38 Den första och den andra tolkningsfrågan ska besvaras mot bakgrund av dessa överväganden.
- 39 För detta ändamål är det lämpligt att först och främst kontrollera huruvida de tvister som ska avgöras av den skiljedomstol som anges i artikel 8 i avtalet kan avse tolkning eller tillämpning av unionsrätten.
- 40 Även om det, som bland annat Achmea har gjort gällande, kan antas att skiljedomstolen, trots den mycket allmänna ordalydelsen i artikel 8.1 i avtalet, ska avgöra huruvida det avtalet eventuellt har åsidosatts, ska den för detta ändamål enligt artikel 8.6 i avtalet, beakta bland annat gällande lag i den berörda avtalsslutande parten och eventuella relevanta avtal mellan de avtalsslutande parterna.
- 41 Med hänsyn till unionsrättens beskaffenhet och särdrag som nämnts ovan i punkt 33, måste unionsrätten anses utgöra både en del av gällande rätt i alla medlemsstater och en rätt som härrör från ett internationellt avtal mellan medlemsstaterna.
- 42 Härav följer att den skiljedomstol som avses i artikel 8 i avtalet, i tillämpliga fall, kan komma att tolka och till och med tillämpa unionsrätten, särskilt bestämmelserna om de grundläggande friheterna, däribland etableringsfriheten och den fria rörligheten för kapital.
- 43 Det ska för det andra kontrolleras huruvida en skiljedomstol, såsom den som avses i artikel 8 i avtalet, ingår i unionens domstolssystem och i synnerhet om den kan anses vara en domstol i en medlemsstat i den mening som avses i artikel 267 FEUF. Det förhållandet att en domstol som medlemsstaterna har upprättat ingår i unionens domstolssystem får nämligen till följd att dess avgöranden omfattas av en

ordning som ska säkerställa att unionens bestämmelser får full verkan. (se, för ett liknande resonemang, yttrande 1/09 (Avtal om inrättande av ett enhetligt system för patenttvister) av den 8 mars 2011, EU:C:2011:123, punkt 82 och där angiven rättspraxis).

- 44 I dom av den 12 juni 2014, *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta* (C-377/13, EU:C:2014:1754), fann domstolen att den aktuella domstolen var ”en domstol i en medlemsstat”, eftersom den i sin helhet var en del av domstolssystemet för att avgöra skattemål enligt den portugisiska konstitutionen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 juni 2014, *Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta*, C-377/13, EU:C:2014:1754, punkterna 25 och 26).
- 45 I det nationella målet utgör skiljedomstolen emellertid inte en del av domstolssystemet i Nederländerna eller Slovakien. Det är för övrigt just det förhållandet att den domstolens jurisdiktion är ett undantag i förhållande till domstolarna i de båda medlemsstaterna, som är ett av de viktigaste skälen för artikel 8 i avtalet.
- 46 Denna egenskap hos skiljedomstolen i det nationella målet innebär att den under inga omständigheter kan anses vara ”en domstol i en medlemsstat” i den mening som avses i artikel 267 FEUF.
- 47 Domstolen har visserligen slagit fast att det inte finns något giltigt skäl för att en domstol som är gemensam för flera medlemsstater, såsom Beneluxdomstolen, inte i likhet med domstolarna i var och en av de medlemsstaterna skulle kunna hänskjuta tolkningsfrågor till EU-domstolen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 november 1997, *Parfums Christian Dior*, C-337/95, EU:C:1997:517, punkt 21 och av den 14 juni 2011, *Miles m.fl.*, C-196/09, EU:C:2011:388, punkt 40).
- 48 Den skiljedomstol som är i fråga i det nationella målet är emellertid inte en domstol som är gemensam för flera medlemsstater och som kan jämföras med Beneluxdomstolen. För det första är nämligen Beneluxdomstolens uppgift att säkerställa en enhetlig tillämpning av de tre Beneluxstaternas gemensamma rättsregler och för det andra är förfarandet vid Beneluxdomstolen ett led i pågående förfaranden vid nationella domstolar vilket utmynnar i att den slutgiltiga tolkningen av Beneluxländernas gemensamma rättsregler blir fastställd. Den skiljedomstol som är i fråga i det nationella målet har inte någon sådan anknytning till medlemsstaternas domstolssystem (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 juni 2011, *Miles m.fl.*, C-196/09, EU:C:2011:388, punkt 41).
- 49 Härav följer att en sådan skiljedomstol som avses i artikel 8 i avtalet inte kan anses vara en ”domstol i en medlemsstat” i den mening som avses i artikel 267 FEUF. Den är därför inte behörig att begära förhandsavgöranden från EU-domstolen.
- 50 Under dessa omständigheter ska EU-domstolen för det tredje kontrollera huruvida en skiljedom från en sådan skiljedomstol, i enlighet med särskilt artikel 19 FEU, är underkastad kontroll av en domstol i en medlemsstat för att säkerställa att unionsrättsliga frågor som skiljedomstolen kan komma att pröva, eventuellt kan hänskjutas till EU-domstolen för en begäran om förhandsavgörande.
- 51 I detta avseende anger EU-domstolen att enligt artikel 8.7 i avtalet ska beslut av den skiljedomstol som föreskrivs i den artikeln vara slutgiltiga. Enligt artikel 8.5 i avtalet ska skiljedomstolen fastställa sina egna förfaranderegler i enlighet med *Uncitrals* skiljedomregler. Den ska i synnerhet välja sitt säte och följaktligen den lag som är tillämplig på förfarandet för domstolsprövning av giltigheten av den skiljedom genom vilken tvisten avgörs.
- 52 I förevarande mål hade den skiljedomstol som tillsatts på Achmeas initiativ valt Frankfurt am Main till sitt säte, vilket medförde att tysk lag blev tillämplig på domstolsprövningen av giltigheten av den skiljedom som meddelades den 7 december 2012. Det valet gjorde det möjligt för Republiken Slovakien, i egenskap av part i tvisten, att i enlighet med den lagstiftningen begära domstolsprövning av skiljedom, genom att väcka talan vid en behörig domstol i Tyskland.

- 53 EU-domstolen konstaterar emellertid att behörig tysk domstol endast får göra en sådan domstolsprövning i den utsträckning det är tillåtet enligt nationell lagstiftning. I 1059 § punkt 2 i civilprocesslagen föreskrivs endast en begränsad prövning, bland annat avseende skiljeavtalets giltighet enligt tillämplig lagstiftning eller ordre public vid erkännande eller verkställighet av skiljedomen.
- 54 I fråga om kommersiella skiljeförfaranden har EU-domstolen visserligen slagit fast att de krav som hänför sig till skiljeförfarandets effektivitet motiverar att den prövning av skiljedomar som medlemsstaternas domstolar gör är begränsad, under förutsättning att de grundläggande unionsbestämmelserna kan beaktas vid den prövningen och i förekommande fall göras till föremål för en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 1 juni 1999, *Eco Swiss*, C-126/97, EU:C:1999:269, punkterna 35, 36 och 40, och dom av den 26 oktober 2006, *Mostaza Claro*, C-168/05, EU:C:2006:675, punkterna 34–39).
- 55 Ett sådant skiljeförfarande som avses i artikel 8 i avtalet skiljer sig emellertid från kommersiella skiljeförfaranden. Kommersiella skiljeförfaranden har sitt ursprung i den gemensamma partsviljan, medan det skiljeförfarande som avses i artikel 8 i avtalet följer av ett avtal enligt vilket medlemsstaterna har samtyckt till att undandra tvister som kan avse tillämpningen eller tolkningen av unionsrätten från sina egna domstolars behörighet och därmed från det system för rättsmedel som de enligt artikel 19.1 andra stycket FEU är skyldiga att inrätta på områden som omfattas av unionsrätten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 februari 2018, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, C-64/16, EU:C:2018:117, punkt 34). Under dessa omständigheter kan de överväganden som angetts i föregående punkt avseende kommersiella skiljeförfaranden inte överföras till ett sådant skiljeförfarande som avses i artikel 8 i avtalet.
- 56 Vid en samlad bedömning av skiljedomstolens kännetecken, vilka anges i artikel 8 i avtalet och vilka det erinrats om ovan i punkterna 39–55, finner EU-domstolen att de medlemsstater som är parter i avtalet, genom att ingå detta har upprättat en mekanism för att lösa tvister mellan en investerare och en medlemsstat som kan innebära att dessa tvister avgörs på ett sätt som inte säkerställer unionsrättens fulla verkan, trots att de kan avse tolkningen eller tillämpningen av unionsrätten.
- 57 Enligt EU-domstolens fasta rättspraxis är ett internationellt avtal om upprättande av en domstol som ansvarar för tolkningen av avtalets bestämmelser och vars avgöranden är bindande för institutionerna, inbegripet EU-domstolen, visserligen i princip inte oförenligt med unionsrätten. Unionens befogenhet på området för internationella förbindelser och dess befogenhet att ingå internationella avtal innefattar med nödvändighet möjligheten att såvitt gäller tolkningen och tillämpningen av dessa avtals bestämmelser följa avgörandena från en domstol som upprättats eller utsetts enligt avtalen, under förutsättning att unionens autonomi och autonomin hos dess rättsordning iakttas (se, för ett liknande resonemang, yttrande 1/91, (EES-avtalet – I), av den 14 december 1991, EU:C:1991:490, punkterna 40 och 70, yttrande 1/09 (Avtal om inrättande av ett enhetligt system för patenttvister) av den 8 mars 2011, EU:C:2011:123, punkterna 74 och 76 samt yttrande 2/13 (Unionens anslutning till Europakonventionen) av den 18 december 2014, EU:C:2014:2454, punkterna 182 och 183).
- 58 Förutom att tvister som omfattas av den skiljedomstols behörighet som avses i artikel 8 i avtalet kan avse tolkningen av både avtalet och unionsrätten, föreskrivs emellertid i förevarande fall, i ett avtal som inte ingåtts av unionen utan av medlemsstater, möjligheten att hänskjuta sådana tvister till ett organ som inte är en del av unionens domstolssystem. Artikel 8 är emellertid av sådan beskaffenhet att den är ägnad att inte enbart ifrågasätta principen om ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna, utan även bibehållandet av den specifika karaktären hos den rättsordning som inrättats genom fördragen, vilken säkerställs genom förfarandet för förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF. Ovannämnda artikel 8 är därför inte förenlig med principen om lojalt samarbete som EU-domstolen erinrat om ovan i punkt 34.
- 59 Under dessa omständigheter undergräver artikel 8 i avtalet unionsrättens autonomi.

- 60 Den första och den andra frågan ska därför besvaras på följande sätt: Artiklarna 267 och 344 FEUF ska tolkas så, att de utgör hinder för en sådan bestämmelse i ett internationellt avtal mellan medlemsstaterna som artikel 8 i avtalet, enligt vilken en investerare i den ena medlemsstaten, om det uppstår en tvist om investeringar i den andra medlemsstaten, får inleda ett förfarande mot sistnämnda medlemsstat vid en skiljedomstol, vars behörighet den medlemsstaten är skyldig att godta.

Den tredje frågan

- 61 Med hänsyn till svaret på den första och den andra frågan saknas anledning att besvara den tredje frågan.

Rättegångskostnader

- 62 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

Artiklarna 267 och 344 FEUF ska tolkas så, att de utgör hinder för en sådan bestämmelse i ett internationellt avtal mellan medlemsstaterna som artikel 8 i avtalet om främjande och ömsesidigt skydd för investeringar mellan Konungariket Nederländerna och Tjeckiska och Slovakiska federativa republiken, enligt vilken en investerare i den ena medlemsstaten, om det uppstår en tvist om investeringar i den andra medlemsstaten, får inleda ett förfarande mot sistnämnda medlemsstat vid en skiljedomstol, vars behörighet den medlemsstaten är skyldig att godta.

Underskrifter